

مدل یابی تعاملات معلم و دانش‌آموزان بر پیشرفت تحصیلی با نقش میانجیگری تاب‌آوری و سازگاری تحصیلی

فرزاد محمد جانی*، آریتا سلاجقه^۲

نوع مقاله: پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۱۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۵/۲۰

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر، ارائه مدل علی روابط تعامل معلم و دانش‌آموزان بر پیشرفت تحصیلی با نقش میانجیگری تاب‌آوری و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان (مورد مطالعه دانش‌آموزان متوسطه دوم شهر شیراز) بود.

روش: روش تحقیق توصیفی از نوع همبستگی و جامعه آماری، شامل کلیه دانش‌آموزان شهر شیراز بود که از این تعداد، ۳۷۳ نفر از آنها بر اساس جدول کرجسی و مورگان و با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای نسبی انتخاب شدند. ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش شامل پرسشنامه‌های تعامل معلم و دانش‌آموزان مورای و زوویچ (۲۰۱۰)، سازگاری تحصیلی بیکر و سریاک (۱۹۸۹)، تاب‌آوری تحصیلی سامونلز (۲۰۰۴) بود ضمن اینکه نمره پایان سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ دانش‌آموزان به عنوان ملاک پیشرفت تحصیلی در نظر گرفته شد. داده‌های جمع‌آوری شده به روش تحلیل مسیر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که از بین متغیرهای پژوهش، بیشترین اثر مستقیم مربوط به تاب‌آوری تحصیلی بر پیشرفت تحصیلی (۰/۲۵) و کمترین اثر مستقیم مربوط به تعامل معلم و دانش‌آموزان بر سازگاری تحصیلی (۰/۱۵) است. همچنین از بین متغیرها بیشترین اثر غیرمستقیم مربوط به تعامل معلم و دانش‌آموزان بر پیشرفت تحصیلی (۰/۰۹) و کمترین اثر غیرمستقیم مربوط به تاب‌آوری تحصیلی بر پیشرفت تحصیلی (۰/۰۳) است. **نتیجه‌گیری:** در نهایت بیشترین اثر کل مربوط به تاب‌آوری تحصیلی بر پیشرفت تحصیلی (۰/۲۸) و کمترین اثر کل مربوط به تعامل معلم و دانش‌آموزان بر پیشرفت تحصیلی (۰/۰۹) است.

واژگان کلیدی: روابط تعامل معلم و دانش‌آموزان، پیشرفت تحصیلی، تاب‌آوری، سازگاری تحصیلی

۱. استادیار، گروه روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران (نویسنده مسئول) f.mohamadjani@pnu.ac.ir

۲. استادیار، گروه روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

مقدمه

تحصیل، یکی از اهداف اصلی نظام آموزش و پرورش است. نقش تحصیل و تاثیر آن بر جوامع بشری، چه در روند تکامل انسان و چه توسعه و پیشرفت آینده جهان، امری غیر قابل انکار است (وفایی، ۱۴۰۰). دانش آموزان در سایه درک صحیح تر از عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی به نتایج پر بار تری می‌رسند (سیفی و همکاران، ۱۴۰۱). بر همین اساس، زمانی نظام آموزشی را می‌توان کارآمد و موفق دانست که پیشرفت تحصیلی دانش آموزان آن در دوره‌های مختلف دارای بیشترین و بالاترین رقم باشد (طالبی خانسری، ۱۴۰۰). لذا یکی از موضوعات اساسی تحقیقات در نظام‌های آموزشی بررسی متغیرهایی است که با موفقیت و پیشرفت تحصیلی ارتباط دارند (شمسی گوشکی، ۱۴۰۰). زیرا یکی از مشکلات شایع نظام‌های آموزشی در بسیاری از کشور های جهان، پدیده افت تحصیلی است این مشکل از دیر باز گریبان گیر نظام آموزشی کشور ما نیز بوده است (مقیمی و همکاران، ۱۳۸۹) و در بین دانش آموزان متوسطه شهر شیراز نیز رواج دارد قدم پور و همکاران (۱۳۹۳) معتقدند مطالعاتی که به بررسی رابطه بین مردودی و ترک تحصیل در دبیرستان پرداخته اند همواره نشان داده اند که اکثر دانش آموزانی که تجربه مردودی دارند در نهایت مدرسه را رها می‌کنند. برخی از محققان گزارش کرده اند که ترک تحصیل کنندگان پنج برابر بیشتر از دیگر دانش آموزان تجربه مردودی دارند. در نتیجه یکی از مهمترین مسائل و مشکلات نظام‌های آموزشی، موضوع افت تحصیلی است زیرا هر ساله از این طریق تعداد زیادی از منابع و استعداد های بالقوه انسانی و اقتصادی تلف شده و آثار شوم و ناگواری در زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی بر جای می‌گذارد (قدم پور و همکاران، ۱۳۹۳) به گفته مقیمی و همکاران (۱۳۸۹) هر ساله عده زیادی از دانش آموزان در کشورهای مختلف جهان با پدیده افت تحصیلی مواجه اند و آمارهای بدست آمده از تحقیقات در مدارس کشور نشان دهنده آن است که افت تحصیلی به صورت مردودی، ترک تحصیل زودرس و یا به صورت های دیگر، مقدار زیادی از منابع مالی و استعدادهای انسان و جامعه را تلف کرده و آثار سوپی را به جا می‌گذارد. بررسی بیشتر مطالعات انجام شده (نقل از سیفی و همکاران، ۱۴۰۱) نیز نشان دهنده آن است که معدل شاخص اصلی در اندازه گیری پیشرفت تحصیلی استفاده شده است که با وجود برخی از محدودیتها ارتباط مستقیمی با فعالیت‌های آموزشی دانش آموز دارد.

برای پیدا کردن علل یک مشکل به ویژه مشکلات انسانی و اجتماعی تنها نمی‌توان به یک علت بسنده کرد زیرا پدیده های اجتماعی همانند یک زنجیره با یکدیگر پیوند دارند و در به وجود آمدن یک مشکل دخیل هستند. بنابراین برای یافتن علل افت تحصیلی باید مسائل گوناگون مورد توجه قرار گیرد (مقیمی و همکاران، ۱۳۹۳). اگرچه بررسی و شناسایی عوامل مرتبط و مؤثر در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان یکی از ارکان ضروری بهبود کیفیت نظام آموزشی شناخته می‌شود که می‌تواند همچون ضربه گیری در مقابل عوامل آسیب زای روانی نیز عمل کند (سیفی و همکاران، ۱۴۰۱) اما حسینی (۱۴۰۱) بیان کرده اند که طبیعی است که هیچ محقق نمی‌تواند به قطعیت ادعا کند که تمام عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی را در یک مطالعه بررسی و مدلی جامع برای آن ارایه کرده است.

یکی از علل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی چنانکه میرزایی و دانشمند (۱۳۹۳) و ملکی و همکاران (۱۳۹۴) نیز اشاره کرده اند تعامل معلم با دانش آموزان است که در محیط های آموزشی، دانش آموزان و معلمان مقدار قابل ملاحظه ای از زمان کلاس درس را به برقراری ارتباط با یکدیگر می‌پردازند و بخش مهمی از آموزش و یادگیری است (دن بروک و لوی، ۲۰۰۶) لذا رابطه معلم و دانش آموز، جنبه ای مهم از مدیریت کلاس است که معلمان برای بهینه کردن شرایط کلاس، باید تلاش کنند تا محیط یادگیری قوی ایجاد کنند و ممکن است قادر به ایجاد محیط کلاسی مطلوبتری باشند که در آن هر فردی احساس خوبی داشته باشد (وان پتگم^۲ و همکاران، ۲۰۰۸). روابط معلم و دانش آموز بخش اصلی در یادگیری موفق محسوب می‌شود بدیهی است که دانش آموزان در بسیاری از محیط های یادگیری به معلمان خود نیازمند هستند به عبارت روشن تر معلمان برای دانش آموزان در حکم پایگاهی امن در برابر مشکلات و راهنمایی برای کشف و تجربه جهان پیرامون هستند (وفایی، ۱۴۰۰) بر همین اساس، تعامل واقعیت اساسی کلاس درس است زیرا "هر آنچه که در کلاس اتفاق می‌افتد از طریق فرآیند تعامل زنده فرد به شخص می‌باشد". نقش برجسته ای که توسط تعامل در کلاس بازی می‌شود، فراهم کردن فرصت های ممکن بیشتر برای مواجهه با موقعیت های جدید است (ژانگ^۳، ۲۰۱۹) بنابراین در یک مدرسه موفق، باید روابط معلم با دانش آموز چنان تنظیم شود که امکان پاسخ گوئی به مشکلات شخصی دانش آموز وجود داشته باشد. معلم با نظم و خوشرویی با شاگردان برخورد می‌کنند تا از بروز رفتارهای مخرب دانش آموزان جلوگیری شود این رفتار به عنوان یک رفتار عادی، انعطاف پذیر، متعادل، مناسب و دقیق بین فردی مطابق با هنجارهای فرهنگی و اجتماعی توصیف می‌شود (کرام کوهکون، ۲۰۲۰). ضمن اینکه تعامل معلم و دانش آموزان نه تنها بر پیشرفت تحصیلی بلکه بر سازگاری تحصیلی (حکیمی دارسینوئیبه و تجربه کار، ۱۳۹۱؛ محمدی باغملایی و یوسفی فریده، ۱۳۹۷) نیز مؤثر است بیکر و سرباک (۱۹۸۴) نقل از اینالو و قنبری، (۱۴۰۰) سازگاری تحصیلی را به عنوان داشتن نگرش های مثبت به اهداف تحصیلی وضع شده کامل کردن شرایط تحصیلی، مؤثر بودن تلاش برای رسیدن به این شروط و نگرش مثبت به محیط تحصیلی تعریف نموده اند و ناسازگاری در مقطع متوسطه، به علت اینکه دانش آموزان در این مقطع تحصیلی در حال گذراندن دوران پرفراز و نشیب بلوغ و نوجوانی هستند، جلوه و نمود بیشتری دارد

¹ Den Brok & Levy

² Van Petegem

³ Zhang

و دانش آموزان این مقطع مشکلات اجتماعی، انضباطی و تحصیلی بیشتری از خود نشان می دهند (اینالو و قنبری، ۱۴۰۰). سازگاری تحصیلی به مقدار انطباق فرد با شرایط، محیط، انتظارات، درخواستها و ساختارهای اجتماعی حاکم بر محیط تحصیلی اشاره دارد (زارع و همکاران، ۱۴۰۰) و برقراری تعادل میان نیازها با خواسته های شخصی و انتظارات اطرافیان، هدف اصلی سازگاری است (اینالو و قنبری، ۱۴۰۰) علاوه بر این تعامل معلم و دانش آموزان بر تاب آوری تحصیلی (سپاه منصور و همکاران، ۱۳۹۵؛ گبزر و آیدین، ۲۰۰۹ و مارتین و مارش، ۲۰۰۸، نقل از سپاه منصور و همکاران، ۱۳۹۵)، تاثیر گذار است تاب آوری تحصیلی نیز یکی دیگر از عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی می باشد کامپفر (۱۹۹۹ نقل از ترون؛ ۲۰۱۴) عوامل تاب آوری درونی را در چهار بعد عوامل معنویت/ انگیزشی؛ صلاحیت های شناختی؛ صلاحیت های رفتاری/ اجتماعی؛ صلاحیت های جسمی و بهزیستی جسمانی طبقه بندی و ارایه می کند و بیانگر ظرفیت دانش آموز برای تقابل با موانع و فشارها در محیط مدرسه یا هر محیط آموزشی دیگر است (فالون؛ ۲۰۱۰: ۵۰). همچنین والر^۳ (۲۰۰۱)، به نقل از حسام پور، (۱۳۸۸) بیان می کند که تاب آوری سازگاری مثبت در واکنش به شرایط ناگوار است و در پژوهش های عظیم پور و همکاران (۱۴۰۰)، غریب زاده و معینی کیا^۴ (۱۳۹۶)، سعادت و همکاران (۱۳۹۴)، رحیمی و علی اکبری دهکردی (۱۳۹۴) نیز به آن اشاره شده است همچنین تاب آوری شخص را برای مقاومت در برابر موقعیتهایی که چالش برانگیزند و احتمال دارد در صورت ناتوانی در مقابله آسیب ببینند، توانمند می کند به طوری که شخص در زندگی خود در مواجهه با استرس زها و مشکلات اجتناب ناپذیر، استقامت داشته باشد و تسلیم نشود (انوری و میکاییلی منبع، ۱۴۰۰) زیرا بسیاری از دانش آموزان در زمان تحصیل با موقعیت های مشکل ساز اجتماعی و آموزشی در کلاس، خانه و اجتماع مواجه می شوند که می تواند به شکست آنها در مدرسه منجر شود و زندگی آینده آنان را با ضعف و ناتوانی روبه رو کند (فوستر^۴، ۲۰۱۳). با توجه به آنچه ذکر شد نوشتار حاضر به دنبال ارائه مدل علی روابط تعامل معلم با دانش آموزان بر پیشرفت تحصیلی با نقش میانجیگری تاب آوری و سازگاری تحصیلی دانش آموزان باشد.

روش شناسی

این پژوهش از یکسو جز پژوهش های کاربردی است زیرا نتایج آن مورد استفاده معلمان، والدین و دانش آموزان متوسطه دوم قرار می گیرد و از سوی دیگر به بررسی روابط تعامل معلم با دانش آموزان بر پیشرفت تحصیلی با نقش میانجیگری تاب آوری و سازگاری تحصیلی پرداخته لذا جز پژوهش های توصیفی از نوع همبستگی می باشد جامعه آماری این پژوهش، کلیه دانش آموزان مقطع متوسطه اول شهر شیراز است. در این پژوهش ابتدا به صورت تصادفی از بین نواحی چهارگانه شیراز، ناحیه ۱ انتخاب شد که تعداد دانش آموزان ناحیه ۱ بنا به گزارش اداره آموزش و پرورش ۱۱۱۴۴ نفر (۶۲۴۸ نفر دختر و ۴۸۹۶ نفر پسر) که با استناد به جدول مورگان لازم است که تعداد ۳۷۳ نفر انتخاب شوند. با توجه به اینکه جامعه آماری از زیرگروه های مختلف (دختر و پسر) تشکیل شده بنابراین در ادامه از روش نمونه گیری طبقه ای نسبی (۱۶۴ پسر و ۲۰۹ دختر) استفاده شد. در این پژوهش، از پرسشنامه تعامل معلم با دانش آموزان ۱۷ گویه ای مورای و زوویج (۲۰۱۰) استفاده شد، طیف پرسشنامه لیکرت چهار درجه ای است که از همیشه (با کد ۴) تا هیچ وقت (با کد ۱) را در بر می گیرد پرسشنامه تعامل معلم با دانش آموزان دارای سه مولفه ارتباط، حمایت و خودبیگانگی است. مورای و زوویج (۲۰۱۰) نقل از حیدری لقب و همکاران، (۱۴۰۰) ضریب پایایی کلی پرسشنامه را ۰/۸۵ و برای هر کدام از مولفه ها به ترتیب ۰/۸۹، ۰/۸۴ و ۰/۷۲ گزارش کردند. حیدری لقب و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان اثربخشی آموزش معلمان در مدیریت مؤثر کلاس درس بر پیامدهای انگیزشی و هیجانی: رابطه معلم - شاگرد و هیجانات تحصیلی، میزان پایایی پرسشنامه را ۰/۷۶ گزارش کرده اند. جهت سنجش سازگاری تحصیلی، از پرسشنامه ۲۴ گویه ای سازگاری تحصیلی بیکر و سریاک (۱۹۸۹) استفاده شد، طیف آن لیکرت هفت درجه ای است که از اصلاً در مورد من صدق نمی کند (با کد ۱) تا کاملاً در مورد من صدق می کند (با کد ۷) را در بر می گیرد پرسشنامه سازگاری تحصیلی دارای چهار مولفه انگیزه، کار و کوشش، عملکرد و محیط آموزشی است فتاحی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان اثربخشی بسته آموزشی تاب آوری تحصیلی، دبستگی به مدرسه، خودپنداره تحصیلی و درگیری تحصیلی بر سازگاری تحصیلی دانش آموزان، پایایی پرسشنامه (۰/۷۲) گزارش شد. علاوه بر این، از پرسشنامه تاب آوری تحصیلی سامولنز (۲۰۰۴) استفاده شد، طیف آن لیکرت پنج درجه ای است که از کاملاً موافقم (با کد ۱) تا کاملاً موافقم (با کد ۵) را در بر می گیرد نسخه اصلی این پرسشنامه ۴۰ سوالی است اما در ایران، این پرسشنامه توسط سلطانی نژاد و همکاران (۱۳۹۳) هنجاریابی و تعداد سوالات به ۲۹ سوال تقلیل یافت. پرسشنامه تاب آوری تحصیلی دارای سه مولفه مهارت های ارتباطی، جهت گیری آینده و مساله محور/ مثبت نگر است. در نهایت نمره پایان سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ دانش آموزان به عنوان ملاک پیشرفت تحصیلی در نظر گرفته شد.

¹ Theron and Theron

² Fallon

³ Waller

⁴ Foster

یافته‌ها

قبل از بیان نتایج ناشی از تحلیل مسیر، از آنجایی که پایه و اساس مطالعات تحلیل مسیر همبستگی بین متغیرها می‌باشد، در ادامه ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش در جدول ۱ آورده می‌شود.

جدول ۱: ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴
تعامل معلم و دانش آموزان	۱			
تاب آوری تحصیلی	**۰/۲۲	۱		
سازگاری تحصیلی	**۰/۱۹	**۰/۲۱	۱	
پیشرفت تحصیلی	*۰/۱۰	**۰/۲۹	**۰/۲۱	۱

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

نتایج جدول ۱ نشان داد که از بین متغیرهای پژوهش، تاب آوری تحصیلی بیشترین رابطه (0.29) و تعامل معلم و دانش آموزان کمترین رابطه (0.10) با پیشرفت تحصیلی دارد در ادامه جداول ۲ و ۳ مربوط به اثرات مستقیم و غیرمستقیم آورده می‌شود.

جدول ۲: برآوردهای ضرایب اثر مستقیم

سطح معنی داری	t	پارامتر استاندارد شده	برآوردها
			متغیرها
_____	_____	_____	اثر مستقیم تعامل معلم و دانش آموزان بر:
۰/۰۱	۳/۸۳	۰/۲۲	تاب آوری تحصیلی
۰/۰۵	۲/۵۲	۰/۱۵	سازگاری تحصیلی
_____	_____	_____	اثر مستقیم تاب آوری تحصیلی بر:
۰/۰۱	۲/۹۸	۰/۱۸	سازگاری تحصیلی
۰/۰۱	۴/۳۹	۰/۲۵	پیشرفت تحصیلی
_____	_____	_____	اثر مستقیم سازگاری تحصیلی بر:
۰/۰۱	۲/۸۲	۰/۱۶	مستقیم پیشرفت تحصیلی

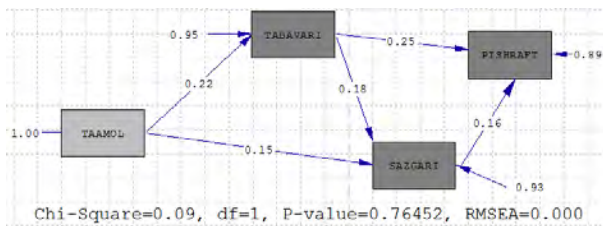
نتایج جدول ۲ نشان داد که اثر مستقیم تعامل معلم و دانش آموزان بر تاب آوری تحصیلی ($T = 3/83$ و $\beta = 0.22$)، سازگاری تحصیلی ($T = 2/52$ و $\beta = 0.15$) و $\beta = 0.18$) معنی دار می‌باشد همچنین تاب آوری تحصیلی بر سازگاری تحصیلی ($T = 2/98$ و $\beta = 0.18$)، سازگاری تحصیلی بر سازگاری تحصیلی ($T = 4/39$ و $\beta = 0.25$) و $\beta = 0.25$) معنی دار می‌باشد. همچنین سازگاری تحصیلی بر پیشرفت تحصیلی ($T = 2/82$ و $\beta = 0.16$) دارای اثر مستقیم و مثبت است. با توجه به اطلاعات مندرج در جدول ۳ به بحث و بررسی پیرامون اثرات غیرمستقیم متغیرها بر یکدیگر پرداخته می‌شود.

جدول ۳: برآورد ضرایب اثر غیرمستقیم

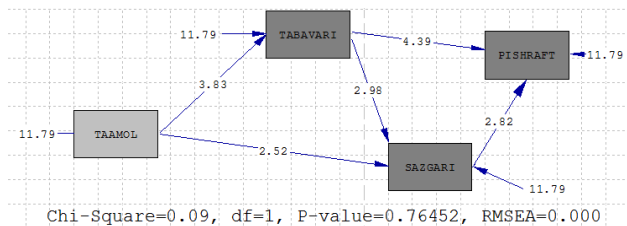
سطح معنی داری	t	پارامتر استاندارد شده	برآوردها
			متغیرها
_____	_____	_____	اثر غیرمستقیم تعامل معلم و دانش آموزان بر:
۰/۰۱	۳/۶۱	۰/۰۹	پیشرفت تحصیلی
۰/۰۵	۲/۳۵	۰/۰۴	سازگاری تحصیلی
_____	_____	_____	اثر غیرمستقیم تاب آوری تحصیلی بر:
۰/۰۵	۲/۰۵	۰/۰۳	پیشرفت تحصیلی

تعامل معلم و دانش آموزان از طریق تاب آوری تحصیلی و سازگاری تحصیلی بر پیشرفت تحصیلی ($T = 3/61$ و $\beta = 0.09$) و از طریق تاب آوری تحصیلی بر سازگاری تحصیلی ($T = 2/35$ و $\beta = 0.04$) دارای اثر غیرمستقیم و مثبت است ضمن اینکه تاب آوری تحصیلی از طریق سازگاری تحصیلی بر پیشرفت تحصیلی دارای اثر غیرمستقیم و مثبت است ($T = 2/05$ و $\beta = 0.03$).

لازم به ذکر است که ۱۱ درصد از واریانس متغیر پیشرفت تحصیلی توسط متغیرهای پژوهش تبیین می شود لازم به ذکر است که بیشترین میزان واریانس مربوط به پیشرفت تحصیلی (۰/۱۱) و کمترین میزان واریانس تبیین شده مربوط به تاب آوری تحصیلی (۰/۰۵) است. در این پژوهش نسبت مجذور کای به درجه آزادی (۰/۰۹) و مقدار P برابر ۰/۷۶۴ است. چون مقدار آماره χ^2 / df کمتر از ۳ و مقدار P بزرگتر از ۰/۰۵ است بنابراین این مقادیر، نشان دهنده برازندگی قابل قبول است علاوه بر این همه مقادیر شاخص های شاخص نکویی برازش، شاخص تعدیل شده نکویی برازش و شاخص برازندگی تطبیقی برابر ۱ است و چون این مقادیر همگی از ۰/۹ بزرگتر می باشد نشان دهنده برازندگی قابل قبول است. در نهایت از آنجایی که مقدار جذر برآورد واریانس خطای تقریب برابر ۰/۰۰۱ می باشد بنابراین دارای مدل داری برازندگی خوب می باشد در ادامه نمودار مسیر مدل برازش شده همراه با پارامترهای برآورد شده (مقادیر استاندارد) ارائه شده است.

نمودار مسیر و برآورد پارامترهای مدل برازش شده (اثرات مستقیم)

نمودار مسیر با مقادیر t

بحث و نتیجه گیری

نتایج نشان داد که تعامل معلم و دانش آموزان می تواند پیش بینی کننده خوبی برای سازگاری تحصیلی دانش آموزان باشد این یافته با نتایج حکیمی دارسنوئیبه و تجربه کار (۱۳۹۱)، محمدی باغملایی و یوسفی فریده (۱۳۹۷) همسو می باشد علاوه بر این انوری و میکاییلی منبع (۱۴۰۰) نیز در پژوهش خود بیان کرده اند که تعامل معلم و دانش آموز به سازگاری بیشتر دانش آموزان در سه بعد هیجانی، اجتماعی و آموزشی می انجامد برای تبیین نقش پیش بینی کنندگی تعامل معلم و دانش آموز بر سازگاری با مدرسه می توان به پژوهش لی و بیرمن (۲۰۱۵) و اکانر و همکاران (۲۰۱۲) اشاره کرد حیدری لقب و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش خود به رفتارهای مخل سازگاری اشاره و بیان کرده اند که بدون ایجاد یک رابطه خوب و اثرگذار، دانش آموزان ممکن است در برابر قوانین و رویه ها مقاومت کنند و پیامدهای ناگوار انضباطی را متحمل شوند همچنین نتایج بیانگر تاثیرگذاری رابطه معلم و دانش آموز بر تاب آوری تحصیلی آنان است که این یافته نیز همسو با نتایج سپاه منصور و همکاران (۱۳۹۵)، گیزر و آیدین (۲۰۰۹) نقل از سپاه منصور و همکاران (۱۳۹۵)، مارتین و مارش (۲۰۰۸) نقل از سپاه منصور و همکاران (۱۳۹۵)، می باشد به طور کلی از نظر انوری و میکاییلی منبع (۱۴۰۰) روابطی که معلم با دانش آموزان شکل می دهد اگر منجر به ایجاد احساس همدلی، شایستگی و خودمختاری در دانش آموز شود، موجب تجربه بهزیستی اجتماعی و روانشناختی به وسیله دانش آموزان می شود.

نتایج بیانگر تعامل معلم و دانش آموزان یکی از عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی می باشد این یافته با نتایج پژوهش های میرزایی و دانشمند (۱۳۹۳)، ملکی و همکاران (۱۳۹۴) همسو می باشد در تفسیر این یافته می توان به پژوهش رابی (۱۴۰۰) اشاره کرد که در پژوهش مذکور بیان می کند یکی از موضوعات اصلی که می تواند در عملکرد تحصیلی و پیشرفت دانش آموزان تاثیر بسزایی بگذارد جو کلاس می باشد لذا تعامل همسالان و تعامل دانش آموز معلم مؤلفه های اساسی یادگیری است به گونه ای که باید اذعان کنند که آنها بخشی از یک تیم هستند و موفقیت یا عدم موفقیت گروه توسط همه اعضای گروه به اشتراک گذاشته خواهد شد (مرسدس و همکاران، ۲۰۲۰). نه تنها تعامل معلم و دانش آموزان بلکه پژوهش های عظیم پور و همکاران (۱۴۰۰)، غریب زاده و معینی کیا (۱۳۹۶)، سعادت و همکاران (۱۳۹۴)، رحیمی و علی اکبری دهکردی (۱۳۹۴) اشاره کرده اند که تاب آوری در محیط آموزشی بر پیشرفت تحصیلی تاثیر گذار است تاب آوری یکی از مفاهیم و سازه های بهنجار مورد توجه و مطالعه روانشناسی مثبت نگر است و به سازگاری موفقیت آمیز، با وجود چالش ها و تهدیدها اشاره دارد (هنوالد، ۲۰۱۱). نتایج پژوهش مارتین و مارش (۲۰۰۹) نقل از وفایی، (۱۴۰۰) تاب آوری تحصیلی را پیش بینی کننده پیامدهای عمده تحصیلی در محیط آموزشی می داند. چنانکه بسیاری از تحقیقات (نقل از فتاحی و همکاران، ۱۴۰۰) نشان دادند دانش آموزانی تاب آور، با وجود قرار گرفتن در موقعیتهای فشارزا، مشکل ساز و تهدیدکننده به موفقیت می رسند و سطوح بالای تحصیلی را تجربه می کنند زیرا به اعتقاد تربتی نژاد و همکاران (۱۴۰۱) تاب آوری تحصیلی به توانایی دانش آموز برای غلبه بر مشکلات تحصیلی اشاره دارد که می تواند بر بهبود تحصیلی دانش آموزان تأثیر بگذارد. در نهایت پژوهش حاضر نشان داد که سازگاری تحصیلی از عوامل موثر بر

¹ Gizir and Aydin

² Martin and Marsh

³ Mercedes

⁴ Hanewald

پیشرفت تحصیلی می‌باشد این یافته با نتایج پژوهش‌های پور پاریزی و همکاران (۱۳۹۷)، تمنایی فر و منصوری نیک (۱۳۹۲)، آقاییوسفی و همکاران (۱۳۹۴)، محلاتی و ابوالعالی (۱۳۹۵)، بصیر شبستری و همکاران (۱۳۹۲) همسو می‌باشد به اعتقاد اینالو و قنبری (۱۴۰۰)، مؤسسات آموزشی طبق رسالت خود هنجارها و ارزش‌هایی دارند که دانش‌آموزان باید خود را با هنجارهای متناسب با آن تطبیق دهند و سازگاری تحصیلی راهی برای کنار آمدن با تقاضاهای تحصیلی و فعالیتهای مدرسه می‌باشد و طبعاً دانش‌آموزانی که با محیط مدرسه و قوانین آن سازگارتر باشند در زمینه تحصیلی موفق‌تر خواهند بود.

در روند اجرای پژوهش حاضر، محدودیتهایی وجود داشت که لازم است مدنظر مسئولین و پژوهشگران قرار گیرد لذا اولین محدودیت پژوهش حاضر مرتبط با جامعه آماری است زیرا جامعه آماری پژوهش دانش‌آموزان شهرشیراز می‌باشد لذا نمی‌توان در بحث و تعمیم دهی بیرونی نمی‌توان نتایج آن را به سایر مناطق جغرافیایی با توجه به امکانات خاص تعمیم داد همچنین مقاومت مدیران مدارس در برابر اجرای پژوهش یکی از موانع پژوهش حاضر است زیرا آنان با این توجیه که شماره دانش‌آموزان جز حریم شخصی است و نیاز به اجازه دانش‌آموزان و والدین آنان دارد لذا شماره‌های واتس‌آپی دانش‌آموزان را در اختیار پژوهشگر قرار نمی‌دادند.

با توجه به نتایج پژوهش، پیشنهاد می‌شود برای معلمان کارگاه مدیریت کلاس برگزار و در این کارگاهها درباره نحوه تعامل معلم و دانش‌آموزان در داخل و خارج از کلاس توضیحاتی داده شود علاوه بر این از روانشناسان دعوت شود تا معلمان را متقاعد نمایند به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان احترام گذاشته و آنان را همانگونه که هستند، بپذیرند. علاوه بر این به معلمان پیشنهاد می‌شود که در شبکه‌های اجتماعی گروهی تشکیل دهند تا در این گروه علاوه بر دانش‌آموزان، والدین آنان نیز حضور داشته باشند تا از این طریق زمینه افزایش ارتباط بین معلم و دانش‌آموزان فراهم شود. با توجه به اینکه مشاوران مدرسه می‌توانند در حل مشکلات دانش‌آموزان همفکری و زمینه افزایش تاب‌آوری آنان را فراهم کنند لذا پیشنهاد می‌شود که مشاوران مدرسه از رشته تخصصی روانشناسی یا مشاوره انتخاب شوند در نهایت میزان واریانس تبیین شده پیشرفت تحصیلی ۰/۱۱ است که این مقدار از واریانس، گویای تاثیرگذاری متغیرهای روانشناختی دیگری بر پیشرفت تحصیلی است و با توجه به اهمیت پیشرفت تحصیلی، به ادارات کل آموزش و پرورش پیشنهاد می‌شود تا طی تفاهم نامه‌ای با صدا و سیما، زمینه حضور مشاوران تحصیلی و روانشناسان مدرسه را در برنامه‌های تلویزیونی فراهم نمایند تا از این طریق معلمان، والدین و دانش‌آموزان با متغیرهای موثر بر پیشرفت تحصیلی و میزان تاثیرگذاری آن آشنا شوند.

References

- Agha Yousofi, Alireza, Saravani; Shahzad, Zarey, Ruqieh; Razghi, Fatemeh Al Sadat; PourAbdel, Saeed. (2014). Predicting students' academic performance based on attachment styles and different levels of adjustment. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*. 21 (4):316-308
- Anuri, Fatima; Mikaili Muni, Farzaneh. (1400). Development of a causal model of mental well-being based on academic resilience and the mediating role of teacher-student interaction, emotional adjustment and perception of the school atmosphere. *Research in school and virtual learning*, 9(1), 9-26.
- Azimpour, Ehsan; Sagami, Nasreen; Ezra, Alireza (1400). Presenting a causal model for predicting academic progress based on the variables of problem solving and students' daring with the mediation of academic resilience, cognitive strategies in learning. 9(16): 119-138.
- Basir Shabestri, Samira; Shirinbek, Iman; Sefidi, Fatemeh; Deliri Company, Hossein (2012). Investigating the relationship between social adjustment and academic progress of dental students. *Journal of Education Development in Medical Sciences*. 6 (11): 1-10.
- em, ,,,,,, ,,,, ... Wttt Hsssss ssss gg hhhhhh-Student Interaction in the First Year of Primary School? A New Explanation, *SAGE Open*, April-June 2020: 1-14.
- Den Brok, P., & Levy, J. (2006). Teacher-student relationships in multicultural classes: Reviewing the past, preparing the future. *Annual Meeting of the American Educational Research Association*, San Francisco, 7-11.
- Fallon, C. (2010). school factors that promote academic resilience in urban latino high school students (unpublished doctoral dissertation LOYOLA University Chicago), 1-163.
- Foster, T. A. (2013). An exploration of academic resilience among rural students living in poverty, unpublished doctoral dissertation, School of Education, Piedmont College .

- Gharibzadeh, Ramin; Moinikia, Mahdi. (2016). Resilience and hardiness relationship with students' academic progress with the mediating role of students' happiness, *Quarterly Journal of Educational Leadership and Management*. 11(1): 81-93.
- Hakimi Darsinoye, Hassan; Work experience, Mahshid. (2019). Investigating the relationship between the quality of teacher-student communication and personality traits with the academic adjustment of middle school students. The first national conference on sustainable development in educational sciences and psychology, social and cultural studies.
- 1111.. gggggggggRRRaaanaæ nn ttt -ii """" ddd iiiii ttttt tt nnnnnddd ynnng
 people, *Australian Journal of Teacher Education* .Vol.36, 2.
- Hossampour, Maryam. (1388). Mediating role of identity styles among social relations and resilience in students of Shiraz University. Master's thesis in educational psychology, Shiraz University.
- Kadampour, Ezzatullah; Mirzaeifar, Dawood; Sabzian, Saida (2013). Investigating the relationship between academic conflict and academic failure in first-year male and female high school students in Isfahan city (prediction of academic failure based on academic conflict). *Educational Psychology Quarterly*, 3(1):247-230.
- Lee, P., & Bierman, K. L. (2015). Classroom and teacher support in kindergarten: Associations with behavioral and academic adjustment of low-income students. *Merrill-Palmer Quarterly*, 16(3), 383-411.
- Mahalati, Reyhane; Abul Maali, Khadijah. (2015). Comparing the dimensions of academic adaptation and academic performance in Iranian and immigrant high school students according to their nationality, school type, and gender. *Scientific Quarterly Journal of Educational Innovation*. 15 (4): 118-99
- Maleki, Hamid; Zare, Hossein; Saba, Mohsen. (2014). The role of teacher-student social relations in academic achievement. The second national conference and the first international conference on new researches in humanities.
- Malki, Behnam; Mohammadzadeh, Hassan; Qavami, Akbar. (2011). The effect of emotional intelligence training on aggression, stress and psychological well-being of elite athletes. *Movement behavior (research in sports sciences)*, 4(11): 177-190.
- Mirzaei, Hassan; Scientist, Badr al-Sadat. (2013). The relationship between the quality of teacher-student interaction and academic achievement in boys' secondary schools in Rafsanjan. The first scientific research conference of educational sciences and psychology of social and cultural harms in Iran.
- Moghimi, Mohammad; Khanifar, Hossein; Faraji Aramaki, Akbar (2008). Studying and investigating the relationship between educational factors and academic failure among middle school male students. *Quarterly Journal of Management and Planning in Education System*, 3(1):144-160.
- Mohammadi Baghmolaei Haider; Yousefi Faridah (2017). The structural relationship of teacher-student interaction, academic engagement and students' adaptation to school. *Education and learning studies (Shiraz University Social and Human Sciences)*. 10(2): 75-99.
- Morera-Fernandes, M., Morera-Mesa, A., Morera-Fumero, M.A., Hernandez-Peres, J., and Morera-Fumero, A.L.(2020). Student-Student and Student-Teacher Interactions through the Jigsaw II Method in the Teaching of the Economics Subject in Secondary Education. *International Journal of Educational Research Review* .
- ,, iiiii iii .. ,, & eeeeeee.. 1111.. Brrrrrrr rr eeemsnntttt e iii oooodd
 the roles of early maternal attachment and teacherchild relationship trajectories. *Attachment & Human Development*, 14(3), 265-288.
- Pour Parisi, Masoumeh; monotheism, legend; Khazri Moghadam, Noshirvan (2017). The effect of mindfulness on academic achievement and academic adjustment: the mediating role of academic self-concept. *Positive psychology research paper*. 4 (3): 29-44.

- Rahimi, Reza; Ali Akbari Dehkordi, Mahnaz (2014). The relationship between resilience and academic achievement in hearing impaired students. *New Psychological Research Quarterly*. 10 (38):133-119.
- Saadat, Sajjad; Emetadi, Ezra; Nilforoshan; Parisa (2014). The relationship between resilience and attachment styles with students' academic progress. *Research in medical science education*. 7 (4): 55-46.
- Seifi, Fardin; Hijazi, Massoud; Sobhi, legend; Kayani, Qamar (1401). The relationship between spiritual intelligence and academic conscientiousness with the academic progress of students with the mediating role of academic persistence. *Research in religion and health*, 8(1), 65-80.
- Sepah Mansour, Mozghan; Barati, Zahra and Behzadi, Sara (2015). Academic resilience model based on academic competence and teacher-student relationship. *Psychological methods and models*, 7 (25): 25-44.
- Shamsi Ghoshki, Mohsen and Dehwari, Asieh and Mir, Mina and Jahantigh, Zahra(1400) Investigating natural and environmental factors on the academic progress of students in Sistan province, the third international conference on educational sciences, psychology, counseling, education and research
- Tamnai Far, Mohammad Reza; Nik Mansouri, Azam (2012). Prediction of academic progress based on the components of adaptation in students. *Positive psychology research paper*. 5 (15): 25-39.
- Theron, L., & Theron, A. M. (2014). Education services and resilience processes: Resilient Black South African students' experiences. *Children and Youth Services Review*. 47:297-306.
- Van Petegem, K., Aelterman, A., Rosseel, Y., & Creemers, B. (2008). Student perception as moderator for student wellbeing. *Social Indicators Research*, 83, 447-463.
- Wafai, Roya (1400). Predicting students' academic resilience based on teachers' job enthusiasm: a cross-sectional study during the outbreak of the coronavirus. *Journal of New Achievements in Human Sciences*, 4(36), 63-84.
- Zhang. Xiufeng, Gao. Hui, (2019). Study on Effectiveness of Classroom Interaction, International Conference on Education, Economics and Information Management (ICEEIM 2019), *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, volume 428.

Causal Model of Teacher-Student Interaction on Academic Achievement with the Mediating Role of Resilience and Academic Adaptation

Farzad Mohammadjani*, Azita Salajegheh[†]

Abstract

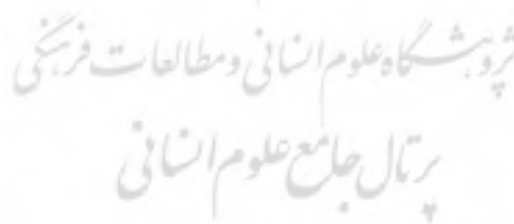
Purpose: The purpose of this research was to present a causal model of teacher-student interactions on academic progress with the mediating role of resilience and academic adaptation of students (the case study of secondary school students in Shiraz).

Methodology: Descriptive research method of correlational type and statistical population, including all students The city of Shiraz was from this number, 373 of them were selected based on Karjesi and Morgan's table and using the relative stratified sampling method. The tools used in this research included the questionnaires of teacher-student interaction by Murray and Zovich (2010), academic adaptation by Baker and Seriak (1989), academic resilience by Samuels (2004), while the end-of-year grades of 1399-1400 students where the title was considered as a criterion for academic progress. The collected data were analyzed by path analysis method.

Findings: The results showed that among the research variables, the highest direct effect is related to academic resilience on academic progress (0.25) and the lowest direct effect is related to teacher-student interaction on academic adjustment (0.15). Also, among the variables, the greatest indirect effect is related to the interaction of teachers and students on academic achievement (0.09) and the least indirect effect is related to academic resilience on academic achievement (0.03).

Conclusion: finally, the greatest total effect is related to academic resilience. On academic achievement (0.28) and the lowest total effect is related to teacher and student interaction on academic achievement (0.09).

Key words: teacher-student interactions, academic progress, resilience, academic adaptation

1. Assistant Professor, Department of Psychology and Educational Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran (corresponding author) f.mohamadjani@pnu.ac.ir.

2. Assistant Professor, Department of Psychology and Educational Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran.